

RITECZ GYÖRGY – SÁRKÁNY ISTVÁN

A jövő terrorizmusa

A társadalom-, közöttük a bűnügyi tudományok művelői is szembekerültek azzal a kérdéssel, hogy a jövőben hogyan alakulnak a vizsgált bűnözési jelenségek. A tárgyban folytatott jövőkutatás központi kérdése: milyen nagy sorsfordító társadalmi, gazdasági, természeti változások várnak az emberiségre? Milyen újabb mennyiségi és – főként – minőségi változások következhetnek be az erőszak világában, a nemzeti és a nemzetközi terrorizmus jellegeiben, a demokratikus államok fenyegetettségében? Milyen megelőzési, kezelési feladatok meghatározásával, intézményi, szervezeti rendszerek kialakításával csökkenthetők a terrorizmus jogállamokat érhető támadásának a veszélyei?

Az „előrelátásnak” a terrorizmus elleni küzdelem, a megelőzési, kezelési, bűnüldözési feladatok meghatározása szempontjából is nagy a jelentősége. Ha – legalábbis fő vonalaiban – nem tudjuk, mi következhet, nem tudunk felkészülni a terrorakciók megelőzésére, elhárítására, illetve következményeik lehetséges minimalizálására/csökkentésére.

Történelmileg az évszázadok alatt felgyűlő eszme-, ismeret- és tudománytörténeti előzmények alapján, a XX. század közepétől vált elfogadottá, majd „kötelező erejűvé” a különböző társadalmi, gazdasági, demográfiai stb. prognózisok elkészítése.

A XX. századi nagy tudományos fejlődés, az informatikai forradalom hatására a társadalmi-gazdasági jelenségek, utóbb a természeti, klimatikus viszonyok várható alakulásának kutatása és előrejelzése a természet- és a társadalomtudományos vizsgálatok középpontjába került.

Napjainkra valamennyi vizsgált társadalmi, természeti, gazdasági stb. jelenség várható alakulásának előrejelzése lényegében megkerülhetetlen. A bűnügyi, kriminológiai és kriminálstatisztikai stb. kutatások eredményei¹ a különböző kriminalitási jelenségek tartalmilag egyre szélesedő és mélyülő előrejelzését közvetítik.

---

¹ Vavró István: A bűnözés prognózisáról. *Belügyi Szemle*, 1981/12.; Pusztai László: Gazdasági ciklus és a bűnözés. *Belügyi Szemle*, 1987/9.; Pusztai László: Kriminálprognosztika. *Belügyi Szemle*, 1988/10.; Kertész Imre: A bűnözés jövője – a jövő rajtállása. In: Irk Ferenc (szerk.): *A bűnözés jövője*. Emlékkönyv Pusztai László halálának első évfordulóján. OKKRI, Budapest, 1997, 122–129. o.

A terrorizmus prognosztizálhatósága

A társadalom, ezen belül a bűnügyi tudományokban a prognózis lényegét, fogalmát tekintve a kutatók egyetértenek abban, hogy az előrejelzés nem jóslás, hanem az évszázadokon át összegyűlt tudományos eredményeken nyugvó, társadalmi-gazdasági hatások elemzésére épülő „előrelátás”. *Pusztai László*² megfogalmazása szerint a prognózis „nem előre megírt történelem, hanem a vizsgált jelenség múltjából kiemelhető változási tendenciáknak, jelenre vonatkozó információknak és a jövőben valószínűleg érvényesülő tényezőknek, összefüggéseknek és hatásoknak a számbavételén, a belőlük levonható törvényszerűségeknek a feltárásán alapuló előrejelzés, amelynek számtalan bizonytalansági tényezővel kell számolni”.

A terrorizmus jövőjének – a jövő terrorizmusának – prognosztizálása rendkívül nehéz és nagy óvatosságot követelő, bonyolult elméleti feladat. Az előrejelzést nehezíti a terrorizmus nemzetközileg elfogadott egységes definíciójának hiánya, valamint a szakirodalomban visszatérően jelentkező elméleti zavarok gyakorisága.

Napjainkban a bűnügyi tudományok művelőinek álláspontjai egységesek abban, hogy a kriminálpolitikai célkitűzések és feladatok meghatározásához, a bűnözés elleni küzdelem hatékonyságának növeléséhez „valamiféle kapaszkodóra”, valamilyen előrejelzésre van szükség. Általában elfogadott, hogy a kriminalitás és egyes különös szintű jelenségcsoportjai jövőbeli alakulását tekintve alapvetően a statisztikai valószínűség szintje az³, amelyet ma a bűnügyi tudományok művelői teljes bizonyossággal „láthatnak előre”.

A kutatók többsége elkövetői szinten az előrejelzés lehetőségét tagadja. *Boers*⁴ – az 1940-es évek óta az Egyesült Államokban végzett, nagyszámú elkövetői vizsgálat negatív eredményeire hivatkozással – kiemeli, hogy az egyén szintjén a jövőbeni viselkedés valamennyire is megbízható prognózisa lehetetlennek tűnik.

² Pusztai László (1987): Uo. 39. o.

³ Kulcsár Kálmán: Hatékonyabban és illúziómentesebben. Társadalomtudományi kutatások az Akadémián az 1981–1985. években. Magyar Tudomány, 1987/6.

⁴ Klaus Boers: Rendszerváltozás és bűnözés Közép- és Kelet-Európában. In: Irk Ferenc (szerk.): Társadalmi átalakulás és bűnözés. Magyar–Német Kriminológiai Szimpózium, Budapest, 1995. augusztus 20–25. OKKri, Budapest, 1997, 296–297. o.

Korábbi terrorizmusprognózisok

A prognózisoknak két típusa ismert. Az egyik kifejezetten a terrorizmus várható alakulásával, minőségének, jellegének módosulásával kapcsolatos. A másik – a nagy világpolitikai, világhatalmi, világgazdasági átrendeződések és a természeti, klimatikus változások általános hatásai és következményei mellett – a nemzeti és/vagy a nemzetközi terrorizmus – „jövőjét” közvetve befolyásoló feltételrendszerait is érinti.

Az utóbbi típus körébe két nemzetközi jellegű prognózt sorolunk. Az egyik „világi”, a másik vallási természetű helyzetértékelés és előrejelzés.

Az első az Egyesült Államok Nemzeti Hírszerzési Tanácsának (*National Intelligence Council; NIC*) *Global Trends 2025: A Transformed World* című nagy jelentőségű, a világrend, a gazdasági és a katonai hatalom átrendeződéséről, a klímaválságról szóló, 2008. november 19-én közzétett, hosszú távú prognózisa, amely a 2025-ig, sőt több tekintetben 2050-ig terjedő időszakban bekövetkehető változásokat összegzi.

A második a vallási helyzetértékelés és előrejelzés, e körben XVI. Benedek *Caritas in veritate* című 2009. évi enciklikájára kell hivatkoznunk.

Tanulmányunkban – alapvetően az NIC anyaga és részben *Huntington*⁵ sok vitát kiváltó műve, valamint más jelentős forrásmunkák alapján – a nemzetközi terrorizmus jövőjével kapcsolatos előrejelzéseket tárgyaljuk.

A terrorizmus 1970-es évektől bekövetkező nemzetköziesedésének, majd az ezredfordulón tapasztalt globalizálódásának hatására egyes államok rendvédelmi és titkosszolgálati szervei közép-, sőt hosszú távú, a terrorizmus fő irányai, fő tendenciái, minőségi jellemzői, eszköz- és módszertára változásaira összpontosító előrejelzéseket készítettek.

Az amerikai titkosszolgálati szervek az 1968–1970-es, illetve az 1980-as évektől a nemzetközi terrorizmus kibontakozását, térnyerését, a 2001. szeptember 11-i terrortámadás után⁶ pedig az al-Kaida tevékenységének szélesebbé válását jelezték.

2009. májusi prognózisában *Leon Panetta*, a CIA igazgatója az államvezetést az al-Kaida tevékenységének, pakisztáni központja kiépítésének, valamint afrikai térhódításainak várható következményeiről tájékoztatta. A Német Alkotmányvédelmi Hivatal 2009-es prognózisa Németország iszlám terrorizmussal való fokozott veszélyeztetettségét és a terrrorszervezetek által

⁵ Samuel P. Huntington: A civilizációk összeesapása és a világrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1998

⁶ Kis-Benedek József: A nemzetközi terrorizmus sajátosságai. Európai Tükör, 2009/78., 123–124. o.

– a muszlim vallásra áttért német állampolgárok között – kifejtett toborzó tevékenységének növekedését, következményeit és okait összegezte.

Valamennyi ismert amerikai prognózis a nemzetközi terrorizmus globalizálódásának, minőségének, jellegének változását, a terrorszervezetek irányításának virtuálissá válását, eszköz- és módszertárának folyamatos megújulását, az Egyesült Államok külföldi érdekeltségeinek, objektumainak növekvő fenyegetettségét és a potenciálisan veszélyeztetett személyi kör szélesedését jelezte.

A 2006 után készült prognózisok a terrorizmus – afganisztáni háború miatti meggyengülését – anyagi, pénzügyi helyzetének romlását, lakosságon belüli súlyos népszerűségvesztését emelték ki. Hangsúlyozták, hogy Amerikára és szövetségeseire változatlanul az al-Kaida jelenti a fő veszélyt. Kiemelték e terrorszervezet tömegpusztító eszközök megszerzésére irányuló erőfeszítéseinek növekedését.

Több anyag figyelmeztetett, hogy a „szétszóródó”, virtuálisan irányítottá vált al-Kaida – az elektronikus, információs társadalmi bázisra támaszkodva – központ nélküli, önállóan tevékenykedő terrorcsoportokra esik szét. A jövőt tekintve Afrika, Ázsia országaiban és az óceániai szigetvilágban kisebb, rejtettebb és konspiráltabb, fejlettebb technológiákat alkalmazó sejtek alakulnak ki, amelyeknek változatlanul akadnak külső támogatóik. Kiemelték: a radikális politikai iszlám 2025-ig potenciális tényező marad a közel-keleti térségen kívül is, és hatásait – főként a szokásaikat, hagyományait makacsul őrző migránsokat és a társadalom peremére szorultakat illetően – Európára is törekszik kiterjeszteni. Figyelmeztettek, hogy a következő tizenöt-húsz évben az iszlám újjáéledése magával hozhatja a szolidaritást a különböző, más nemzeti és nemzetközi terrorszervezetekkel is. Mindezek alapján hangsúlyozták az amerikai hírszerző és elhárító szervek sürgős fejlesztésének, illetve a közöttük és a szövetséges országok hírszerző szervei közötti együttműködés és információcsere javításának szükségességét.

A hazai forrásműveket áttekintve két, végletes, bár kivételes, a terrorizmus jövőjét érintő álláspont tanúi lehetünk. Az egyik, lényegében a terrorizmus huszadik századvégi „megszűnését”, a másik a prognóziskutatás és -készítés szükségességének tagadását fogalmazta meg.

Az első álláspont a terrorizmus „jövőjét” már a huszadik század végén túlzottan optimistán és leegyszerűsítetten ítélte meg. A hazai szakirodalmunkban napvilágot látott következtetés⁷ szerint „A terrorizmus Európában úgy tűnik történeti kategóriává szelídül (baszk autonómia, az IRA által eglyolda-

---

⁷ Balla Péter: Adalékok a terrorizmus fogalmához. Belügyi Szemle, 1995/10., 36. o.

lúan meghirdetett tűzszünet, a RAF visszaszorulása, a Vörös Brigádok felszámolása), a terrrorszervezetek másik része pedig (Franciaországban, Korzikán és Belgiumban) ma már nem képes döntő erejű nyugtalanító hatással lenni a társadalomra”. Az azóta bekövetkezett európai és külföldi terrorcselekmények tanúsága alapján e következtetés „korainak” és elhamarkodottnak tűnik.

Hazai viszonylatban a terrorizmusra vonatkozóan a prognóziskészítés szükségességének nyílt tagadása is előfordult. Himmer⁸ például Huntington egyik tételével vitázva a következőket írja: „A hegeli eredetű, de napjainkra (remélhetőleg) Európa szemléletévé szilárdult felfogás szerint a társadalmi folyamat oly sok összetevő eredőjeként áll elő, hogy minden rá vonatkozó jóslás lehetetlen. Minden társadalmi megismerés csakis utólag lehetséges, a társadalmi megismerés egészében »post festum«-jellegű megismerés, amely ezért legfeljebb a jelenkorig tarthat igényt az érvényességre. A holnapról – ha valóban komolyan veszi magát – a tudományos gondolkodás semmit sem mondhat.”

E szélsőségesen elutasító álláspont nem osztható.

Kifogásolható, hogy nem tesz különbséget a terrorizmus, mint különös szintű és annak eszközcselekményei, mint egyedi szintű jelenségcsoport között. A két szint között ugyanis a prognosztizálás szempontjából is lényegi különbség van. A külföldi és a hazai terrorizmus kutatások eredményei lehetővé teszik a terrorizmus jövőjének rövid, kivételesen közép- vagy hosszú távú jellemzőinek a valószínűség szintjén történő előrejelzését. Ez a lehetőség csak a terrorizmus fő irányainak változásaira, a terrrorszervezetek irányításának módosulására, a potenciálisan veszélyeztetett személyi és tárgyi kör változásainak előrejelzésére, eszköz- és módszertanának modernizálására stb. vonatkozik.

Himmer álláspontjával szemben arra is rá kell mutatni, hogy több, hazai viszonylatban készült előrejelzés – például a női terroristák száma növekedésének, a szervezett és az erőszakos bűnözés, továbbá az időskori bűnözés alakulásának prognózisa stb. – utólag is megalapozottnak bizonyult. Az viszont, hogy az 1980–1990-es évtized fordulóján a szocialista országokban bekövetkezett rendszerváltozás közismert előzményei és következményei a korábbi előrejelzéseket ellehetetlenítették, nem írhatók a társadalom-, illetve a bűnügyi tudományok művelőinek a „számlájára”.

Mind a külföldi, mind pedig a hazai szerzők többsége előrejelzéseiben figyelmeztet arra, hogy ennek a prognosztikának a megvalósulása számos bi-

⁸ Himmer Péter: Etika és katonai cselekvés. Hadtudomány, 2005/4., 157. o.

zonytalansági tényező függvénye. Bizonyos nem várt, nem jelzett, nem jelezhető vagy figyelmen kívül maradt esemény, katasztrófa stb. felboríthatja az előrejelzéseiket, illetve csökkentheti azok értékét.

A nemzetközi terrorizmus jövőjét befolyásoló tényezők

A terrorizmus történelmi előzményeinek, vonulatainak, nemzetköziesedésének, alaktani, oksági jellemzőinek, megelőzésének, kezelésének bonyolultsága ismeretében alappal merül fel a jelenség „jövőjét” befolyásoló tényezőcsoportok összefoglalásának a szükségessége.

A nemzetközi terrorizmust általában befolyásoló tényezők

E körbe a következők sorolhatók:

- a nemzetközi helyzet kedvező alakulása, az Egyesült Államok és a Szovjetunió közötti viszonyoknak az 1980-as évek második felétől bekövetkező javulása. Ezzel párhuzamosan a hidegháború befejeződése;
- a nukleáris háború következményeinek tudományos felmérése;
- a berlini fal lebontása, Németország egyesülése, az Európában állomásozó szovjet csapatok kivonása. A nagyhatalmak közötti hagyományos és/vagy atomháború veszélyének csökkenése;
- a demokrácia és a jogállamiság uralmának szélesedése;
- az 1980–1990-es évtized fordulójától, a szocialista országokban bekövetkező rendszerváltozás, a Szovjetunió összeomlása, a szocialista világrendszer felbomlása, a kétpólusú világrendszer megszűnése, az egypólusú világrendszer kialakulása;
- a nyugati történelmi keresztény egyházak szerepének, jelentőségének nemzetközi növekedése;
- a XX. században elért világméretű műszaki, technikai, technológiai, informatikai, tudományos előrehaladás eredményeinek a társadalmak életében bekövetkezett hasznosítása;
- a társadalmi-gazdasági fejlődés következményeként jelentkező globalizációs folyamatok eredményeinek kiteljesedése;
- a 2001. szeptember 11-i terrortámadás után az Egyesült Államok vezetésével megvalósuló terrorellenes koalíció megalakulása;
- a sebezhetetlenségi mítosz nemzetközi csökkenése;

- a nemzetközi terrorizmus finanszírozási forrásainak blokkolása, a pénzforgalom egyre jelentősebb ellenőrzése;
- a szükséges szervezeti, intézményi fejlesztések pótlása (kommandós egységek létesítése, fegyverzeti, műszaki technikai, védelmi eszköztár stb.), korszerűsítése;
- a terrorizmus feletti „teljes győzelem” kilátástalanságának beismerése;
- a 2008 óta tartó általános válsághelyzet kezelésére és következményeinek leküzdésére irányuló nemzetközi erőfeszítések;
- az afganisztáni háború tárgyalásos lezárásának előtérbe kerülése.

A nemzetközi terrorizmus jövőjét kedvező irányban befolyásoló tényezők

A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem jövőjét kedvező hatású feltételek is befolyásolhatják. Ezek a következőkben összegezhetők:

- a 2001. szeptember 11. utáni nemzetközi összefogás, a demokratikus államok terrorizmus elleni szövetsége és fellépése;
- Oroszország és Kína csatlakozása az Egyesült Államok nemzetközi terrorizmus elleni küzdelméhez. Oroszország és Amerika kapcsolatának 2001. szeptember 11. utáni javulása;
- Oszama bin Laden 2011. május 2-i likvidálásával az al-Kaida elvesztette karizmatikus vezérét. A terrorszervezet közel-keleti vezérkara vezetési és irányítási válságba került, a szervezet megrendült, meggyengült, a sikeres dróncsapások hatására a vezetők mozgása korlátozottá vált. Akcióik csökentek;
- a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem globalizálódása;
- a terrorizmus elleni nemzetközi összefogás és fellépés hatására a nemzetközi terrorizmus műveleti és akcióterületének a közel-keleti térség országaiban érzékelhető szűkülése;
- a nemzetállamok terrorizmus megelőzésére, kezelésére kifejtett erőfeszítéseinek szélesedése;
- a repülés biztonsága elleni terrorcselekmények visszaszorulása;
- az Egyesült Államok és az Európai Unió közötti, valamint az Európai Unión belüli, a nemzetközi terrorizmussal, terrorszervezetekkel, terrorcselekményekkel és elkövetőkkel kapcsolatos titkosszolgálati források cseréjének fejlődése;
- a terrorizmus elleni küzdelemmel összefüggő általános jogalkotási, büntetőjog-alkotási, jogalkalmazási és jogértelmezési tevékenység fejlődése;

- a katasztrófamegelőzői szervezet terrorcselekmények következményeinek csökkentésére, minimalizálására való felkészítése;
- az állami, önkormányzati, társadalmi szervek terrorcselekmények megelőzésével, kezelésével kapcsolatos feladatainak meghatározása;
- a terrorizmussal összefüggő nemzetközi tudományos tevékenység szélesítése és fellendülése;
- 2014. december 31-én – a koalíciós erők afganisztáni kivonulásával – lezárul a „nemzetközi terrorizmus elleni első világháború”.

A kedvező irányú hatások érvényesülése a terroresemények csökkenését valószínűsíti.

Kedvezőtlen hatások

A nemzetközi terrorizmust a következő évtizedben is a következőkben összegzett kedvezőtlen hatások befolyásolják:

- az egyes elő- és közép-ázsiai, továbbá a közép- és dél-afrikai térség államainak és területi egységeinek súlyos társadalmi, politikai, gazdasági ellentmondásoktól, etnikai, vallási feszültségektől terhes viszonyai;
- a közel-keleti térség békéjének veszélyeztetettsége;
- Izrael folyamatos fenyegetettsége, a radikális iszlám államok és szervezetek által a megsemmisítésére irányuló törekvés, az egyre nagyobb hatótávolságú Hamász-rakétatámadások és másfelől Izrael védelmi hadműveleti válaszcselekményei, az izraeli építkezések palesztin területeken történő folytatása, amely az izraeli–palesztin béketárgyalások többszöri elakadásához vezetett;
- az arab államokban a 2010 óta végbement, de még le nem zárult demokratizálódási folyamat kedvezőtlen hatásai az izraeli–arab–palesztin viszony alakulására;
- az elhúzódó szíriai polgárháború kiszélesedésének, helyi háborúvá válásának veszélyei,
- növekvő Izrael-, Amerika- és Nagy-Britannia-ellenesség;
- a globalizáció kedvezőtlen⁹ nemzetközi hatásai és következményei;

⁹ Rostoványi Zsolt: A terrorizmus és a globalizáció. In: Tóth Péter (szerk.): Válaszok a terrorizmusról. Avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Budapest, 2002; Gianni Vattimo – Charles Taylor – Richard Rorty: Dialógus a globalizációról. (Dialogo sulla globalizzazione. MicroMega, 5/2001.) In: Kovács Zsuzsa – Németi Tamás (szerk.): Szeptember 11. Értelmezések, elméletek, viták. Balassi Kiadó, Budapest, 2002, 106–117. o.; Kacziba Antal: A szabadság rendje. Belügyi Szemle, 2003/2–3., 39. o.

- a demokrácia erőszakos exportjának kísérlete és csődje a társadalmi, gazdasági fejlődés alacsonyabb fokán megrekedő Afganisztánban és Irakban;
- az országok egy részében 2001. szeptember 11. után is tetten érhető a sebezhetetlenségi mítosz változatlan továbbélése és ennek következményei;
- a nemzetközi terrorizmust nem érte végleges és teljes csapás;
- a terrorizmus elleni koalíciós háborúban részt vevő demokratikus államok¹⁰ terrortámadásokkal való növekvő veszélyeztetettsége és megnövekedett fenyegetettsége;
- a nemzetközi terrorszervezetek Oroszországban és a Független Államok Közössége egyes államaiban bekövetkező meglepedése, növekvő aktivitása;
- a globalizált terrorizmus és a nemzetközi, a szervezett, a nemzetközi szervezett, a tranzit-, a kábítószer-bűnözés egymásra találása és összefonódásának a reális veszélye.

Új próbatételek

Az új próbatételek körébe azok a XX. század végén, a XXI. század első felének évtizedeiben bekövetkező jelentős nemzetközi, társadalmi, gazdasági, politikai, civilizációs, vallási, etnikai, természeti, környezeti változások sorolhatók, amelyek világviszonylatban közvetve, sok áttételen át kedvezőtlen irányban befolyásolhatják a nemzetközi terrorizmus alakтанát, oksági hátterét, komplex következményeit, megelőzését, továbbélését és jövőjét.

Prognózisunkban – csoportosítva – előbb a Nyugat jövőjét befolyásoló új próbatételeket, hatalmi átrendeződéseket, majd a gazdasági, gazdaságpolitikai kérdéseket tárgyaljuk.

- a nyugati civilizáció gyengülése, a huntingtoni álláspont¹¹ valóra válásának lehetősége. *„Ahogy a világ kimozdul nyugati szakaszából, a nyugati civilizáció jellegzetes ideológiai hanyatlanak és helyüket átveszik a vallások, az identitás és az elkötelezettség más, kultúra, kulturális alapokon nyugvó formái. A vallás és a nemzetközi politika vesztfáliai különválasztása, azaz a nyugati civilizáció idioszinkratikus terméke a végéhez közeledik, és a válás, [...] »egyre nagyobb valószínűséggel benyomul a nemzetközi eseményekbe« is. A politikai eszmék civilizáción belüli összecsapását – mely a Nyugat szüleménye – felváltja a kultúra és a vallás civilizációk közötti összecsapása.”*

¹⁰ Charles Townshend: A terrorizmus. Magyar Világ Kiadó, Budapest, 2003, 152–154. o.

¹¹ Samuel P. Huntington: i. m. 73. o.

- az Európai Unió és tagállamai nemzetközi pozícióinak gyengülése (NIC);
- a társadalmi, gazdasági, politikai, hatalmi és környezeti válság komplex jelentkezése;
- a Nyugat¹² erkölcsi, kulturális hanyatlása, politikai megosztottsága. Huntington külön is kiemeli, hogy „a Nyugat jövője s más társadalmakra gyakorolt hatása nagyrészt attól függ, hogy képes-e megbirkózni azokkal a tendenciákkal, melyek [...] a muzulmán és ázsiai erkölcsi fölény veszélyével fenyegetnek”;
- a nyugati civilizáció¹³ abszolút és relatív demográfiai zsugorodása. „1910-ben a Föld 1,6 milliárd lakosa közül 40% tartozott a nyugati civilizáció politikai fennhatósága alá. 2025-re a 8,5 milliárdra becsült lakosságnak csak 10,1%-a fog oda tartozni”;
- az Európai Unió szervezeti válságának elmélyülése, a tagállamok közötti vita tartós megoldatlansága, a „háromsebességű” Európai Unió kialakulásának a veszélye, esetleg egyes országok kényszerű vagy megegyezéssel kiválása;
- az Európai Unió euróövezeti országainak válsága;
- az új, a közel- és távol-keleti nemzetközi feszültségforrások (Irán és Izrael/Amerika, Pakisztán és India, Kína és Japán, Kína és Dél-Korea, Észak- és Dél-Korea stb. közötti) kialakulásának következményei;
- a második világháború után kialakult nemzetközi rend (NIC) 2025-re bekövetkező teljes átalakulása;
- az egypólusú világrend megszűnése és a veszélyesebb több- vagy kétpólusú világrend 2025-ig történő fokozatos kialakulása¹⁴, amelynek a szuperhatalmi státusú Egyesült Államok csak az egyik, bár a következő két évtizedben előreláthatóan még a legerősebb tényezője marad;
- az Egyesült Államok presztízsének csökkenése és a tökéletlenség növekedése. Zbigniew Brzezinski¹⁵ mutatott rá egyik nyilatkozatában, hogy az Egyesült Államok legfőbb elfoglaltsága a terrorizmus elleni háború lett, s az ország egyre inkább elveszíti szavahihetőségét, és elszigetelődik;
- alapvetően gazdasági és katonai eredetű feszültségek következményeként új világrend kialakulása elsősorban az Egyesült Államok és Kína, továbbá az Amerika és Oroszország közötti viszonylatokban;

12 Uo. 523–525. o.

13 Kronstein Gábor: Esszé a terrorizmusról. Belügyi Szemle, 1999/12., 49. o.

14 Giuseppe Sacco: Semmi sem olyan, mint előtte? A globalizáció szeptember 11. után. (Nulla più come prima? La globalizzazione dopo l'undici settembre. Limes, 4/2001. [Quaderni Speciali. Le spade dell'Islam]) In: Kovács Zsuzsa – Némethi Tamás (szerk.): i. m. 130. o.

15 Zbigniew Brzezinski: Paranoid politizálás. HVG, 2003/48., 54. o.

- a demokrácia és a jogállamiság exportjának erőltetése azokban a térségekben, ahol sem feltételei, sem hagyományai nincsenek;
- Huntington következtetése szerint¹⁶ „mikro szinten a legélesebb törésvonalak az iszlám világ, valamint az ortodox, hindu, afrikai és nyugati keresztény szomszédai között vannak. Makroszinten az uralkodó felosztás »a Nyugat és a többiek« között húzódik, és ezen belül is a legintenzívebb konfliktusok egyfelől a muzulmán és ázsiai civilizációk, másfelől a Nyugat között merülnek fel. A jövő veszélyes összeütközéseit valószínűleg a nyugati arrogancia, az iszlám intolerancia és a kínai magabiztosság robbanó elegye okozza majd”;
- a csaknem negyven éven át tartó hidegháború és máig ható következményei miatt a nemzetközi bizalom hiánya, a nemzetközi légkör időről időre történő hiszterizálása;
- a kínai világhatalom¹⁷ felemelkedése következményeként a civilizációk, illetve a magállamok közötti erőegyensúly megbillenése. Ha Kína „kelet- és délkelet-Ázsia vezető hatalmává válik, Amerika történelmi érdekeit fogja keresztezni”. Sacco következtetése szerint a jövőt tekintve, legalábbis átmenetileg Kína érdeke, hogy „változatlanul megőrizze a nemzetközi status quót, s mindenekelőtt, hogy ne zavarja meg a működő gazdasági folyamatokat. [...] Kína számára ma abszolút elsődleges, hogy folytassa azt a gazdasági globalizációs folyamatot, amely lehetővé tette számára, hogy gyökeresen szakítson egy öt évszázada tartó stagnáló állapottal, s hogy az utóbbi 22 évben korábban soha nem látott ütemben fejlődjön. [...] számára minden olyan tényező elfogadhatatlan, ami zavarja ezeket, a teljesítményét növelő nemzetközi feltételeket, hiszen az országnak legalább még egy húsz éves növekedési és átalakulási időszakra van szüksége [...] ahhoz, hogy valódi ipari és gazdasági fellendülésben legyen része. Csak ez után válhat olyan hatalommá, amely képes felvenni a versenyt az Egyesült Államokkal, és amely mind katonai mind pedig geopolitikai szempontból kihívást jelent annak világhatalma számára”;
- az új világhatalmi kialakulása, Kína és India világhatalmi pozíciójának erősödése;
- a már 2010-ben meginduló új, növekvő nemzetközi fegyverkezés és modernizáció következményei. Fegyverkezik Egyiptom, Kína, India, Irán, Észak- és Dél-Korea, Pakisztán, Szingapúr, védekezésül Japán és Tajvan. Az Egyesült Államok, Kína és Oroszország modernizálja az arsenálját, fegyverzetit, haditechnikáját, hadseregét. Oroszország nyugati és déli határai közelében

¹⁶ Samuel P. Huntington: i. m. 7–8., 299. o.

¹⁷ Uo. 540. o.; Giuseppe Sacco: i. m. 129. o.

- növeli rakétaelhárító rendszereit, és közép hatósugarú föld-föld rakétatelepítési programját. Új fegyverrendszerek megjelenésével, mint például a lézer-, űr- és a rakéatechnológia, a rakétaelhárító és interkontinentális rakétarendszerek továbbfejlesztésével, a harci felderítő és bombázó drónok tömeges gyártásával, a dróntechnológia terjedésével kell számolni. Észak-Korea, India, Irán az ENSZ által tiltott interkontinentális rakétakísérleteket folytat;
- az atomhatalmak számának növekedése. Ha Irán is előállítja, egy sor ország is ürügyként használva fejlesztésbe foghat. Japán – önvédelme erősítésére, és az ázsiai atomhatalmakkal szembeni „diplomáciai védelmének gyengéjére” hivatkozással – a 2012. november 20-i Kossuth rádió-beli 12 órás hírekben tett közlés szerint fontolgatja a második világháború után vállalt atomfegyver-megszerzési tilalmának feloldását;
  - a világűr militarizálásának előkészületei, űrobjektumok kísérleti megsemmisítése;
  - az Egyesült Államok bejelentette, hogy növeli katonai jelenlétét a Csendes-óceán térségében;
  - az NIC prognózisa szerint „*a második világháború után kialakult nemzetközi rend 2025-re teljesen átalakul; megerősödnek az új nagyhatalmak, a globális gazdaságban egyre nagyobb szerephez jut a kelet, és jelentősen nő a nem állami szereplők befolyása. Többpólusú világrend alakul ki, és csökken a fejlett és a fejlődő országok hatalmának különbsége.*” Az Amerikai Egyesült Államok gazdasági hatalma csökken. 2025-re az Egyesült Államok „*csupán egyike lesz a nemzetközileg szerephez jutó tényezőeknek*”. Jelentősen csökken Amerika világpolitikai dominanciája, mindezek következményeként a jólét és a gazdasági hatalom Nyugatról Keletre helyeződik át. A globális gazdaság motorjaivá fokozatosan a megerősödő keleti nagyhatalmak válnak;
  - a feltörekvő BRIC-államok (Brazília, Oroszország, India és Kína) felgyorsult gazdasági fejlődésükkel az Egyesült Államok szintjének közelébe történő felzárkózása;
  - a társadalmi-gazdasági előrehaladás következtében Kína élre tör, és 2025-re – az NIC előrejelzése szerint – gazdasági nagyhatalommá, „*a világ legnagyobb gazdasági és haderejű országává válik*”;
  - a korábban kettészakadt társadalmakban – a globalizáció hatására – „*kialakul egy harmadik harmadnyi, az esélytelen kirekesztettek lakossági rétege*”. Gönczöl Katalin¹⁸ szerint a globalizáció társadalmi következményeként „*ha-*

¹⁸ Gönczöl Katalin: Veszélyeztetők és veszélyeztetettek a jelenkori kapitalizmusban. In: Németh Zsolt (szerk.): Íráskor Tauber István emlékére 1949–2003. ELTE ÁJK–Magyar Kriminológiai Társaság–Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2009, 25–26. o.

marosan a Föld lakosságának egyharmada is képes lesz megtermelni a teljes népesség számára szükséges javakat. A kétharmadnyi többségből egyharmad helyzete bizonytalan, a piac befogadó képességének megfelelően alakul, és kedvezőbb helyzetekben a szolgáltatások területén találja meg státuszát. A globális világ tartósan szélsőséges helyzetbe került harmadik harmadnyi lakossága pedig állás és foglalkozás nélkülivé, gazdaságilag haszontalanná, társadalmilag »feleslegessé« válik.” Zygmunt Bauman álláspontját idézve kiemeli: „lassan tudomásul kell venni, hogy nincs megfelelő mennyiségű produktív munka minden munkaképes ember számára [...] A kirekesztettek körében felértékelődik az azonnali szükséglet kielégítés, életmódjukban viszont degradálódnak az erőfeszítés, az önfeláldozás, a kötelességteljesítés, [...] a hosszú távú gondolkodás értékei. Lássan magának a munkának a jelentősége is csökken, vagy el is tűnik. [...] Mindezek miatt a kirekesztettek előbb vagy utóbb az egész társadalom számára biztonsági kockázatot jelentenek.” Álláspontja szerint a kirekesztettek közül kerülnek ki a legaktívabb társadalomellenes és lázadó erők, továbbá a devianciák, különösképpen a vagyon elleni és az erőszakos bűncselekmények lendő elkövetői és a terroristák;

- a világ fejlett és legfejlettebb államai nem képesek a harmadik világ gazdasági talpra állításának anyagi, pénzügyi fedezetét előteremteni, illetve a termelési mód és a termelési viszonyok modernizálásához szükséges anyagi, pénzügyi feltételeket megvalósítani;
- a „harcos iszlám”¹⁹ nemzetközi terjeszkedése, az iszlám radikalizálódása;
- 2010 óta a muzulmánok és a keresztények közötti ellentéteknek a korábbinál jelentősebb kiéleződése (Egyiptom, Fülöp-szigetek, Irak, Irán, Nigéria, Libanon, Pakisztán, Szíria, Szudán stb.), a vallási alapú erőszak, a támadó muzulmánok és a védekező keresztények közötti összecsapások előfordulásának gyakoribbá válása;
- Henri Tincq²⁰ álláspontja szerint jelenleg „három féle uralkodó magatartás létezik a »hajthatatlanoké«, akik tagadják bármiféle közeledés lehetőségét az iszlám és a kereszténység között; a »naivaké«, akik a párbeszédre előfordulhatnak mindenkinek és mindenkivel szemben; a »szkeptikusoké«, akik hisznek benne, de a megvalósulását reménytelennek érzik”. Fallaci²¹ állás-

19 Samuel P. Huntington: i. m. 93. o.; Kronstein Gábor: i. m. 49. o.

20 Henri Tincq: Lehetséges-e párbeszéd az iszlám és a kereszténység között? (Un dialogue est-il possible entre islam et christianisme. Le Monde, 23 novembre 2001.) In: Kovács Zsuzsa – Németi Tamás (szerk.): i. m. 143–144. o.

21 Oriana Fallaci: Düh és büszkeség (La Rabbia e L'Orgoglio. Corriere della Sera, 29 settembre 2001.) In: Kovács Zsuzsa – Németi Tamás (szerk.): i. m. 169. o.

pontja szerint „*Itt vallásháború folyik [...] Olyan háború, amit ők dzsihádnak hívnak. Szent háború. Olyan háború, amely talán nem a területünk meghódítására törekszik, de a lelkünk meghódítására biztosan. A szabadságunk és a civilizációnk eltüntetésére [...], ha nem állunk ellen, ha nem védekezünk, ha nem harcolunk, a dzsihád győzni fog. És el fogja pusztítani azt a világot, amit jól-rosszul, de sikerült felépítenünk, megváltoztatnunk, jobbra tennünk, egy kicsit értelmesebbé, vagyis kevésbé bigottá, vagy egyenesen nem bigottá. És ezzel el fogja pusztítani a kultúránkat, a művészetünket, a tudományunkat, az erkölcsünket, az értékeinket, az örömeinket*”;

- az észak-afrikai és az elő-ázsiai térség arab államaiban végigsöpört a még korántsem lezáródó hatalmváltás;
- külön kérdés a jogállamiságra még nem érett arab államok jövőbeli fejlődésének jellege, iránya, az egyiptomi Muszlim Testvériség leendő szerepe;
- az elhúzódó szíriai átmenet és polgárháború kedvezőtlen hatása, következményei a szomszédos államokra, valamint az elő-ázsiai térség országainak biztonságára;
- az amerikai és izraeli egyetértés hiányában a teljes jogú államiság elismerésével kapcsolatos és az ENSZ-tagsággal járó palesztin kérelem benyújtásának közgyűlés elé terjesztése és a 2012. szeptember 29-én elfogadott határozat („*a szavazati joggal nem rendelkező megfigyelői státusú állam*”) hatása a közel-keleti térség békéjére;
- a felderítést nehezítő tényező a nyugati államok állampolgáraiként élő (akár ott is született) – áttért, vagy már eleve muszlim – szélsőséges vallási nézetek rabjává válók számának növekedése;
- Izrael és az Egyesült Államok Irán elleni háborújának veszélye és beláthatatlan nemzetközi következményei, továbbá az újabb terrorakciók előfordulásának gyakoribbá válása;
- az elmúlt évtizedekben²² a világon nagy társadalmi, gazdasági, politikai, hatalmi átrendeződések, rendszerváltozások következtek be. Az egykori gyarmatok 1960 után a világ minden részén önállósodtak, vagy gyámsági felügyelet alá kerültek. Az 1980–1990-es évtized fordulóján államok egyesültek, vagy estek szét a balkáni és a közép- és kelet-európai, valamint az ázsiai térségben;
- az elszakadási törekvések és a nemzeti önállósági/függetlenedési mozgalmak mögött gyakran ott található a nemzetközi és nemzeti terrorizmus, illetve a terrorcselekmények megelőzését, kezelését megnehezítő robbantásos, öngyilkos véres merényletek, a népirtás, az emberiség elleni

---

²² Bakóczy Antal – Sárkány István: Erőszak a bűnözésben. BM Kiadó, Budapest 2001

büntettek. Ebben az összefüggésben írja *Bedő Csaba*²³ „a terrorizmus [...] áttételes, rosszindulatú daganatnak bizonyult Európa testén. [...] A volt Szovjetunió és Jugoszlávia területén »a vegyítésza« nemzetállamok vízióját kergető erők a terrorizmus új táptalaját jelentik”;

- az éghajlati viszonyok visszaállíthatatlan megbomlása, csökkenő mezőgazdasági terméseredmények, aszály, szárazság és/vagy áradások, a termőföldek, legelők elsvatagosodása, a mezőgazdasági művelésre alkalmas területek jelentős csökkenése, a mezőgazdasági termelés visszaesése, élelmiszer- és takarmányhiány, az élelmiszerárak emelkedése, az állatállomány csökkenése, a vadon élő állatvilág kipusztulásának veszélye, a természeti környezet felgyorsult felélése, kizsákmányolása;
- a világ népességének nyolc-kilenc milliárdra növekedése következtében jelentkező, az alapvető élelmiszerekkel való ellátatlanság veszélye, a szociális egyenlőtlenségek elmélyülése;
- számolni kell az egészségügyi helyzet általános romlásával, új fertőző betegségek terjedésével, globális járványok kiterjedésével a veszélyével, általános lakossági, különösen gyermeki alultápláltság növekedésével az érintett országokban;
- növekvő környezeti katasztrófák bekövetkezése, a klímaváltozás megállításaához szükséges nemzetközi megegyezés késlekedése;
- a természeti erőforrások huszonöt-harminc éven belüli csökkenése, az édesvízhiány számos országot érintő jelentkezése, a stratégiai nyersanyag-, energiaforrások kimerülésének a veszélye;
- egy új és tartós nemzetközi olajválság bekövetkezése²⁴ „újra felvetné az önellátás gondolatát, amely ellentétes a globalizáció alapjaival, hiszen az a nagy világtérségek közti munkamegosztásra, s egyre inkább az egymástól való kölcsönös függésre épül”. E körbe tartozhat a nyersanyag-, energia- stb. áremelkedés, az infláció felgyorsulása, általában a kínálat és kereslet között feszülő feloldhatatlan ellentmondás;
- az emberiség jövőjével kapcsolatos katasztrófa- és apokaliptikus elméletek feléléde, az emberiség létfeltételei megszűnésének a vélelmezése;
- a legfőbb veszélyforrások lehetnek a helyi, esetleg regionális jellegű és a gazdaságot érintő instabilitás, következésképp egyes területek demográfiai problémái és esetlegesen a tömegpusztító fegyverek elterjedése;

²³ Bedő Csaba: A terrorizmus ellen Magyarországon és az Európai Unióban. Belügyi Szemle, 1999/12., 11. o.

²⁴ Giuseppe Sacco: i. m. 131. o.

– végül utalni kell a globális informatikai rendszerek megnövekedett sebezhetőségére, a kiberbiztonság csökkenésére. *Kacziba Antal*²⁵ emeli ki, hogy „a technikai fejlődés olyan virtuális tereket hozott létre, amelyeket már nem lehet sem földrajzilag elhelyezni, sem pedig fizikailag elkülöníteni. A virtuális terek biztonsága – mint az átfogó biztonság része – felöleli az informatikai biztonságot (az informatikai eszközök biztonságát), az információ- vagy adatbiztonságot (az adathordozók biztonságát) és az információk továbbításának biztonságát is. E minőségükben a virtuális terek részben a vagyonbiztonság és egyúttal a gazdaságbiztonság tárgyai és emellett általános nemzeti biztonsági érdekeket is érintenek”; Galtung²⁶ egyik lehetséges jövődöleése szerint „az Egyesült Államok, Izrael és a Dél-Afrikai Köztársaság nukleáris képességeinek hatására a terrorizmus viszonylag rövid időn belül [...] nukleáris jelleget fog ölteni. Ebben az esetben nem ormótlan rakéták, hanem bőrröndök és hátságok lesznek a hordozó »járművek«. A célpontokat épületek és hús-vér emberek alkotják.”

Az ismertetett új próbatételek és tárgyalat következményeik kedvezőtlenül befolyásolhatják a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelmet, mind léteben, morfológiájában, okságában, megelőzésében, mind kezelésében, nem utolsósorban jövőjében.

A jövő terrorizmusa

Előrejelzésünk a terrorizmus minőségi jellemzőinek alakulását befolyásoló tényezők elméleti modellje, ami a múlt és a jelen tapasztalataira épül és a várható jövő – álláspontunk szerint számba jöhető – változásainak értékelésén alapul.

A külföldi jelzések ellenére – különösen a londoni és a moszkvai metrórobantás, illetve a moszkvai színházi terrortámadás és a madridi vonatrobantás után – elmaradtak a terrortámadások, s az amerikai kommandós egység 2011. május 2-i Oszama bin Ladennel, az al-Kaida karizmatikus vezérével való leszámolása után a prognózisok a nemzetközi terrorizmus jövőjét tekintve egyre optimistábbá váltak, holott túl sok derűlátásra alig van ok. Időközben ugyanis a terrorszervezet tagjai szétszéledtek/szétszóródtak a világ országaiban. Előbb

²⁵ Kacziba Antal: „Rendészeti stratégia és a rendszet jövőképe.” Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010, 139. o. [Kriminológiai Közlemények 67.]

²⁶ Johan Galtung: A terrorizmus okairól és megszüntetéséről. Eszmélet, 1992/17., 6. o.

„csak” Pakisztánban, azután Elő-Ázsiában, majd Csecsenföldön, egyes afrikai országokban (Szomália), legutóbb pedig Szíriában és Maliban telepedtek meg, s vesznek részt terrorcselekmények elkövetésében. Figyelmeztető jel, hogy 2013. január első felében Kínában autóbusz-robbantásra került sor.

A terrorizmus Oszama bin Laden halálával nem ért véget. A nemzetközi terrorizmus és az ellene folyó küzdelem „az afganisztáni háború lezárásával”, a szövetséges erők 2014. december 31-re tervezett kivonulásával sem ér véget.

A terrorizmus mint az erőszakos bűnözés egyik különös szintű jelenség-csoportja korunkban és a következő évtizedekben nem előzhető meg és a társadalmak életéből nem iktatható ki, „gyökerei” végérvényesen nem számolhatók fel. A globalizált terrorizmus a jogállamok elleni legveszélyesebb, az emberi civilizáció tagadását jelentő, felbecsülhetetlen személyi és anyagi veszteségekkel járó, folyamatosan modernizálódó, a társadalmak életének változó intenzitású kísérője marad, s szinte valamennyi feltételrendszere rövid és hosszú távon egyaránt szélesedik.

Huntington²⁷ szerint napjainkra „lezárult a dekolonizáció folyamata, és a gyarmati függetlenségi háborúkat felváltották a függetlenné vált országok közötti konfliktusok”. A szerző valószínűtlennek tartja, hogy a gazdag és a szegény országok között fegyveres konfliktus robbanjon ki, miután „néhány különleges esettől eltekintve” a szegény országoknak nincs olyan társadalmi, politikai, gazdasági és katonai hátterük, hogy szembeszállhassanak a gazdag államokkal. A hidegháború véget érésével a korábbi két érintett nagyhatalom vezetői úgy látják, hogy „a veszélyforrásokat az övéktől eltérő kultúrájú országokban kell keresniük”. 2001. szeptember 11. óta világossá vált, hogy a „nagy háborúkat” a nemzetközi terrorizmus váratlan támadásai válthatják fel.

A XX. század végétől, a XXI. század elejétől a történések és a hadtudományok művelőinek álláspontja szerint²⁸ a következő években nem várható nagy kiterjedésű háború.

A CIA a jövőben komolyan számol „olyan hordozható tömegpusztító fegyverek megjelenésével, amelyeket egyes személyek és kisebb csoportok is képesek a haditevékenység helyszínére szállítani”.

Külön is hangsúlyozni szükséges azonban, hogy a szakirodalomban uralkodónak tekinthető álláspontok szerint a következő másfél-két évtizedet el-

27 Samuel P. Huntington: i. m. 34–37. o.

28 Ferwagner Péter Ákos – Komár Krisztián – Szélinger Balázs: Terrorista szervezetek lexikona. Gavrilo Princip-től Oszama bin Ladenig. Maxim Könyvkiadó, Szeged, 2003, 5. o.; Matus János: A biztonság és a védelem problémái a változó nemzetközi rendszerben. Hadtudomány, 2005/4.; Kőszegvári Tibor: A katonai felderítés aktuális kérdései a terrorizmus elleni harcban. Hadtudomány, 2005/3., 31. o.

sősorban az Egyesült Államok és Kína közötti világgazdasági és világhatalmi verseny és nem a konfrontációk határozzák meg. Ezzel együtt valamennyi jelentősebb álláspont képviselője kiemeli, hogy a jövőt tekintve helyi vagy regionális, etnikai polgárháborúk kitörése – elsősorban az ázsiai (például Kína és Tajvan, Kína és Japán, valamint Észak- és Dél-Korea) és az afrikai térség országai közötti viszonylatokban sziget- és határviták „rendezésében” – nem zárható ki teljes bizonyossággal.

Van olyan álláspont is²⁹, amely arra figyelmeztet, hogy a terrorista erők számos nevesített országot meg akarnak „leckéztetni” a terrorizmus elleni koalícióban való részvétel, illetve az iraki háborúban való szerepvállalás miatt.

Figyelmet érdemel a terrorizmus *eszköz- és módszertárának* folyamatos változása, módosulása. Különösen a műszaki-technikai modernizálódást folyamatosan követő, a módszereket is meghatározó eszközök fejlődésének lehetünk a tanúi.

Ami a jövőt illeti³⁰: „*a hagyományos eszközökkel megvalósított [...], nagyobb veszteségeket okozó terrortámadásokkal a világon bárhol számolhatunk*”.

A továbbiakat tekintve az elkövetési módok között változatlanul számolni kell a ma is uralkodó arányúnak tekinthető robbantásos merényletekkel. Különösen a zárt helyszínen (étterem, tömegközlekedési eszköz, színház stb.), továbbá a robbanóanyaggal telepakolt teherautóval végrehajtott önrobbantást illetően.

*Ardai*³¹ szerint „*a géntechnológia korában elképzelni sem tudjuk milyen újabb hadviselési forma válhat valóra a nem is olyan távoli jövőben*”. *Haskó Katalin*³² külön is kiemeli, hogy „*a globalizálódott világ eszköztárszerének XX–XXI. századi fejlettsége [...] a terrorizmusnak teljesen új lehetőségeket biztosít*”. Számolni kell³³ a biológiai megfélemlítés, az ivóvízmergezés, a mérgező gáz használatának bekövetkezésével stb. A jövőben használni kívánt eszközöknek „*kicsinek, olcsónak, könnyen szállíthatónak, a helyszínen könnyen beszerezhetőnek és/vagy előállíthatónak, nagy félelmet keltőnek kell lennie*”. Emiatt az összehangolt több kicsi támadás nagyobb veszélyt, jelentősebb közösségi félelmet válthat ki.

²⁹ Például Keresztes Imre: Az al-Káida hanyatló évtizede. Legyűrve, de nem megsemmisítve. HVG, 2011/36.

³⁰ Kis-Benedek József: i. m. 129. o.

³¹ Ardai Zoltán – Érczy Zsolt (szerk.): A terror percei. D & B Group, Budapest, 2001, 94. o.

³² Haskó Katalin: A terrorizmus történeti fejlődése. A „modern” terrorizmus történelmi megjelenése és társadalmi kérdése. In: Tólas Péter (szerk.): i. m. 24. o.

³³ Végh József: A változó terrorizmus és a változó terrorista. Belügyi Szemle, 2005/11., 73. o.

Ami a terrorizmus célpontjait, célobjektumait illeti, tulajdonképpen már nincs eddig nem nevesített vagy nem támadott célpont. A nemzetközi terror-szervezetek támadtak katonai bázisokat, raktárakat, laktanyákat, repülőtere- ket, repülőgépeket, üdülő- és hadihajókat, a WTC-tornyok ellen is támadást intéztek, elektronikus és gázvezetékeket robbantottak fel, pályaudvarokon, vonatokon, felszíni és föld alatti tömegközlekedési eszközökön követtek el a különböző országokban robbantásos és öngyilkos merényleteket, valamint fenyegettek meg országokat szimbolikus jelképek lerombolásával stb. Azt, hogy a nemzetközi terrorizmus legközelebb milyen célpontot választhat, csak valamennyi támadható célobjektum felsorolásával lehetne jelezni. Követke-zésképpen elsősorban a célországok szimbólumai, központi államhatalmi, ál-lamigazgatási szervei, katonai potenciálja, hadi-, vegyipari termelése elleni támadással kell számolni.

Összegzés

A nemzetközi terrorizmus jövőjének, a jövő terrorizmusának kilátásai lehan-golók és nyugtalanítók. A jövőt tekintve optimizmusra kevés okunk van. Az elmúlt évtizedek és napjaink terrortámadásai azt igazolják, hogy a nemzetkö-zi terrorizmus felett nem lehetséges a teljes győzelem. Az afganisztáni hábo-rú tanulságai megerősítették, hogy a terrorizmus mint ideológiai, politikai mozgalom megrendült ugyan, de halálos sebet nem kapott. Az Oszama bin Laden személye elleni műveletek is csak vagy tíz év alatt értek be. A történ-tek arra utalnak, hogy *a nemzetközi és a nemzeti terrorizmus nemcsak korunk-nak, de a jövőnknek is az egyik negatív jellemzője, az emberiség történetének sajátos, változó intenzitású, apokaliptikus kísérőjelensége marad.*

Beigazolódtott, hogy a demokratikus államok éppen társadalmi berendez- kedésük jellege, a jogállamiság követelményrendszerének érvényesítése folytán – a terrorizmus elleni harcban – szinte védtelenek. A terrorcselekmé- nyek megelőzését, elhárítását teljes bizonyossággal egyetlen hatalom sem ga-rantálhatja. De beigazolódtott az is, hogy korunkban a demokrácia exportja is sokkal bonyolultabb, mint azt a nemzetközi terrorizmus elleni háborút kiter- velő és végrehajtó amerikai vezetés gondolta.

Az Egyesült Államok elleni 2001. szeptember 11-i támadás utáni al Kaida típusú – egyebek mellett Londonban, Moszkvában, Madridban megvalósított és az újabb afrikai (Mali, Algéria stb.) – terrorkiációk az optimista prognózi- sok ellenére megerősítették, hogy ami egyszer a világon megtörtént, az ké-

sőbb, ha más eszközökkel, más módon és más, kevésbé védett és kevésbé védhető célpontok ellen is, szinte bármikor és bárhol újból megismétlődhet.

A jövő megítélését tekintve a radikális iszlám várható nemzetközi és európai térnyerése sem hagyható figyelmen kívül.

Álláspontunk szerint újabb terrorizmus elleni háborút kitörése sem kizárt. A legrámaibb lehetőséggel is számolva a jogállamoknak még a terrorszervezetek esetleges nukleáris csapásának elhárítására is fel kell készülniük.

A jövőre vonatkozó jelzéseink természetesen előre nem látható okok, véletlenek következtében változhatnak, az itt vázoltaknál kedvezőbb vagy kedvezőtlenebb fordulatok is lehetségesek. Az sem zárható ki azonban, hogy jelzéseink, következtetéseink „önbeteljesítő” jóslattá válhassanak.

IRODALOM

- Ardai Zoltán – Érczy Zsolt (szerk.):** A terror percei. D & B Group, Budapest, 2001
- Bakóczy Antal – Sárkány István:** Erőszak a bűnözésben. BM Kiadó, Budapest 2001
- Balla Péter:** Adalékok a terrorizmus fogalmához. *Belügyi Szemle*, 1995/10.
- Bauman, Zygmunt:** Globalizáció. A társadalmi következmények. Szukits Könyvkiadó, Szeged, 2002
- Bedő Csaba:** A terrorizmus ellen Magyarországon és az Európai Unióban. *Belügyi Szemle*, 1999/12.
- Boers, Klaus:** Rendszerváltozás és bűnözés Közép- és Kelet-Európában. In: **Irk Ferenc (szerk.):** Társadalmi átalakulás és bűnözés. Magyar–Német Kriminológiai Szimpózium, Budapest, 1995. augusztus 20–25. OKKRI, Budapest, 1997, 279–298. o.
- Brzeziński, Zbigniew:** Paranoid politizálás. *HVG*, 2003/48.
- Diós István (szerk.):** Caritas in Veritate. XVI. Benedek pápa Szeretet az igazságban kezdetű enciklikája. Szent István Társulat, Budapest, 2009 [Pápai megnyilatkozások 46.]
- Fallaci, Oriana:** Düh és büszkeség (La Rabbia e L' Orgoglio. *Corriere della Sera*, 29 szeptember 2001). In: **Kovács Zsuzsa – Némethi Tamás (szerk.):** Szeptember 11. Értelmezések, elméletek, viták. Balassi Kiadó, Budapest, 2002, 160–183. o.
- Ferwagner Péter Ákos – Komár Krisztián – Szélinger Balázs:** Terrorista szervezetek lexikona. Gavriło Principtől Oszama bin Ladenig. Maxim Könyvkiadó, Szeged, 2003
- Galtung, Johan:** A terrorizmus okairól és megszüntetéséről. *Eszmélet*, 1992/17.
- Gönczöl Katalin:** Veszélyzetők és veszélyeztetettek a jelenkori kapitalizmusban. In: **Németh Zsolt (szerk.):** Írások Tauber István emlékére 1949–2003. ELTE ÁJK–Magyar Kriminológiai Társaság–Rendőrtisztai Főiskola, Budapest, 2009, 20–31. o.
- Haskó Katalin:** A terrorizmus történeti fejlődése. A „modem” terrorizmus történelmi megjelenése és társadalmi kérdése. In: **Tálas Péter (szerk.):** Válaszok a terrorizmusra. Avagy van-e út az afganisztáni „vadászattól” a fenntartható globalizációig. Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Budapest, 2002, 13–24. o.

- Himmer Péter:** Etika és katonai cselekvés. *Hadtudomány*, 2005/4.
- Huntington, Samuel P.:** A civilizációk összecsapása és a világtrend átalakulása. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1998
- Kacziba Antal:** „Rendészeti stratégia és a rendészet jövőképe.” Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2010 [Kriminológiai Közlemények 67.]
- Kacziba Antal:** A szabadság rendje. *Belügyi Szemle*, 2003/2–3.
- Keresztes Imre:** Az al-Káida hanyatló évtizede. Legyűrve, de nem megsemmisítve. *HVG*, 2011/36.
- Kertész Imre:** A bűnözés jövője – a jövő rajtállása. In: **Irk Ferenc (szerk.):** A bűnözés jövője. Emlékkönyv Pusztai László halálának első évfordulóján. OKKRI, Budapest, 1997, 122–129. o.
- Kis-Benedek József:** A nemzetközi terrorizmus sajátosságai. *Európai Tükör*, 2009/78.
- Közsegvári Tibor:** A katonai felderítés aktuális kérdései a terrorizmus elleni harcban. *Hadtudomány*, 2005/3.
- Kronstein Gábor:** Esszé a terrorizmusról. *Belügyi Szemle*, 1999/12.
- Kulsár Kálmán:** Hatékonyabban és illúziómentesebben. Társadalomtudományi kutatások az Akadémián az 1981–1985. években. *Magyar Tudomány*, 1987/6.
- Matus János:** A biztonság és a védelem problémái a változó nemzetközi rendszerben. *Hadtudomány*, 2005/4.
- National Intelligence Council:** Global Trends 2025: A Transformed World. <http://www.aicpa.org/research/cpahorizons2025/globalforces/downloadabledocuments/globaltrends.pdf>
- Pusztai László:** Gazdasági ciklus és a bűnözés. *Belügyi Szemle*, 1987/9.
- Pusztai László:** Kriminálprognosztika. *Belügyi Szemle*, 1988/10.
- Rostoványi Zsolt:** A terrorizmus és a globalizáció. In: **Tálas Péter (szerk.):** i. m. 71–83. o.
- Sacco, Giuseppe:** Semmi sem olyan, mint előtte? A globalizáció szeptember 11. után. (Nulla più come prima? La globalizzazione dopo l'undici settembre. *Limes*, 4/2001. [Quaderni Speciali. Le spade dell'Islam]) In: **Kovács Zsuzsa – Németi Tamás (szerk.):** i. m. 123–131. o.
- Tincq, Henri:** Lehetséges-e párbeszéd az iszlám és a kereszténység között? (Un dialogue est-il possible entre islam et christianisme. *Le Monde*, 23 novembre 2001.) In: **Kovács Zsuzsa – Németi Tamás (szerk.):** i. m. 143–145. o.
- Townshend, Charles:** A terrorizmus. Magyar Világ Kiadó, Budapest, 2003
- Vattimo, Gianni – Taylor, Charles – Rorty, Richard:** Dialógus a globalizációról. (Dialogo sulla globalizzazione. *MicroMega*, 5/2001.) In: **Kovács Zsuzsa – Németi Tamás (szerk.):** i. m. 106–112. o.
- Vavró István:** A bűnözés prognózisáról. *Belügyi Szemle*, 1981/12.
- Végh József:** A változó terrorizmus és a változó terrorista. *Belügyi Szemle*, 2005/11.